

care-l indică pe Hasdeu, probabil în colaborare cu tatăl său, ca autor al falsului. În al doilea rând, Ioan Bogdan nu a putut lua cunoștință de comentariul romantic și fantezist asupra diplomei, publicat de Hasdeu în acel ziar, unde apar urmași necunoscuți ai lui Dimitrie Cantemir, deținători ai documentului, despre care nimeni n-a mai auzit niciodată nimic. Dar partea cea mai importantă a scrisorii adresată lui A. D. Xenopol este afirmația că Hasdeu «nu mai ține acum la autenticitatea documentului». În vremea când a publicat acest document, Hasdeu, tânăr și romantic, influențat de tatăl său, căuta efecte senzaționale și descoperiri care să-l facă celebru în rindurile oamenilor de carte. În schimb, în 1889, el era profesor la universitate, cu un renume științific bine stabilit în țară și străinătate, se putea lepăda de această greșală a tinereții. Afirmația lui Bogdan se bazează, fără îndoială, pe o declarație făcută lui de către Hasdeu, căci acești oameni de știință se aflau în excelente relații. Îndată ce s-a întors în țară, în 1891, Bogdan, publicând cronicile slavone ale Moldovei, dedică această capitală colecție de izvoare lui B. P. Hasdeu, și-i aduce mari laude în prefață. Din renunțarea lui Hasdeu la autenticitatea diplomei rezultă clar că el singur (sau cu tatăl său) a întocmit textul, de care acum se leapădă. Ioan Bogdan va fi înțeles desigur aceste lucruri, dar a căutat să menajeze prestigiul lui Hasdeu, care acum își făurise alte merite pe un teren științific solid.

Ioan Bogdan la congresul din Moscova. În 1890, pe când Ioan Bogdan se mai afla în Rusia, s-a ținut al optulea congres arheologic la Moscova, în care s-a discutat pe larg în două ședințe, la 10 și 11 ianuarie, autenticitatea diplomei bîrlădene². La acest congres a luat parte și I. Bogdan, care și-a putut susține punctul său de vedere. Volumul, care cuprinde rezumatele ședințelor, cu discuția comunicărilor citite, n-a fost folosit pînă acum de istoricii noștri, în legătură cu opera Ioan Bogdan, în special cu studiul său asupra autenticității diplomei bîrlădene³. Discuția a fost provocată de comunicarea filologului rus A. I. Sobolevski (1857—1929), care publicase *Studiile asupra istoriei limbii rusești*⁴. Comunicarea lui Sobolevski, pe care am amintit-o mai sus, declară diploma lui Ivan Rostislavici ca un falsificat, deoarece este scrisă într-o limbă și cu ortografie ce nu corespund cu aceea a actelor rusești și ucrainene din secolul XII; se întrevăd influențe ale limbii române și ale limbilor sud-slave, precum și ale slavonei de cancelarie moldovenească din secolele XIV—XV. Din punct de vedere istoric este suspectă expresia din diplomă: «cneaz din scaunul Haliciului». Sobolevski nu a cunoscut, când și-a redactat comunicarea, memoriul lui Bogdan asupra subiectului, publicat în anul precedent de Academie la București.

Discuția asupra comunicării lui Sobolevski a fost deschisă de I. A. Linnîcenko (1857—1926), istoric ucrainean care s-a consacrat studiului relațiilor

¹ Cf. P. P. Panaitescu, *op. cit.*

² *Труды Восьмого археологического съезда в Москве*, IV, Moscova, 1897 (Congresul se ținuse în 1890), p. 103 și 163—164.

³ *Ibidem*, darea de seamă asupra discuțiilor la comunicări.

⁴ A. I. Sobolevski, *Очерки истории русского языка*, Moscova, 1888. Sobolevski a fost profesor la Universitatea din Petersburg, membru al Academiei și autor a mai multor serii de paleografie, etnografie și folklor (datele biografice după *Marea Enciclopedie Sovietică*). Despre comunicarea lui Sobolevski și despre discuțiile care au urmat în ședința congresului, I. Bogdan amintește într-o scrisoare adresată lui I. Bianu, din Moscova, 30 ianuarie 1890 (D. P. Bogdan, *Legăturile slavistului Ioan Bogdan cu Rusia*, în *Studii privind relațiile ruso-române*, III, București, 1963, p. 240; cf. *ibidem*, p. 253 și 257).